

találtunk, ill. a belső padlószinten mindenütt rengeteg vasszőg hevert. Ennél valamivel izgalmasabbnak bizonyulnak a padlószintbe beletaposott pénzek, amelyek segítettek az ágyútorony használatának keltezésében. Még ezeknél is érdekesebb, egy kifejezetten különleges pecsétgyűrű, LGI monogrammal, ill. egy kora újkori nyakbavaló kereszt. Természetesen a vár D-i részén és a falomladékban is az egykori ostromokra utaló vas- és ólomlövedékek is előkerültek. Ezek nagyobb része beékelődött a falak kövei közé, s azok összedőlésével az általunk eltávolított omladékrétegekbe kerültek.

Régebben azt feltételezték, hogy Drégely az 1552-es ostromban oly mértékben károsodott, hogy utána nem is használták. Azonban az 1591-ig rendelkezésre álló török zsoldjegyzékek egyértelműen jelzik a vár további életét egészen a Tizenöt éves háborúig. Elsőre kézenfekvő lenne ehhez az eseménysorhoz kötni a torony – és feltehetően a teljes erősség – pusztulását, annál is inkább, mert későbbi forrást Drégely váráról nem nagyon ismerünk. Ezzel szemben a régészeti adatok kizárják azt az elképzelést, hogy a vár végét az 1593. évi visszafoglalásával hozzuk összefüggésbe. A torony belsejéből és környezetéből is a 17. század első feléből származó pénzek kerültek elő. Továbbá több olyan kerámiaedény töredékét találtunk, amely szintén a 17. századra keltezhető (visszakarcolt díszű, vörös sávos festésű tál; vörös sávos festésű fehér fazekak). Véigtekintve a 17. század eseményein, leginkább az 1663. évi török hadjárat kívánkozna ide, mint a vár életét lezáró időpont, amikor Érsekújvár elestével együtt Hont és Nógrád megyei erősségek teljes sorozata került újra török kézre. Ebben az esetben a visszavonuló császári helyőrség pusztíthatta el a várat. Ugyan 1663-ból van egy adatunk Evlia Cselebi török utazótól, mely szerint a csanádi szandzsák bégje parancsot kapott a vár kijavítására, egyelőre nincs sem régészeti, sem írott forrásunk a vár esetleges használatára az 1663–1683 közötti időszakban.

Az ásatáson részt vettek: Vargha Mária és Baráth Anita Carmen régészek, Sándor Lajos fémkeresős munkatárs; Budai Dániel, Kocsis Andrea, Németh Fruzsina, Oszolik Maja, Rakonczay Rita, Szabados Ágnes, Takács Ágoston, Ujhelyi Nóra.

MORDOVIN MÁXIM – ZANDLER KRISZTIÁN

109. Dunaföldvár, Kálváriahegy (KÖH 20029)

(Tolna megye) B, V, I

A Kálvária területén, a löszpart megcsúszásának megakadályozására, monolit vasbeton támfalakat építettek. A földmunkák során a 21. sz. támfalnál a régészeti szakfelügyelet során, 2014 júniusában mintegy 15–20 m hosszan, 5–7 m szélességben figyeltünk meg régészeti jelenségeket. Az egyértelműen régészeti korú, zárt réteg D-i irányban a bokros, szemetes partoldalba futott, így kiterjedését ebben az irányban nem tudtuk meghatározni. A régészeti jelenségek olyan nagy felületen és zárt rétegben jelentkeztek, amelynek feltáráshoz már ásatási engedélyre volt szükség. Ugyanakkor a területen lévő élet- és balesetveszély miatt az engedélyeztetési eljárás után a feltárást megkezdése előtt szükséges volt a beomlott pince betömedékelése is – olyan technológiával, amely nem okoz további kárt az örökségi elemekben. A rendkívül szemetes, bozótos, meredek domboldalon a feltárási munkák megkezdésének ugyancsak szükséges előfeltétele volt a munkaterület megközelítésére alkalmas út kialakítása is. A munkavégzéshez szükséges engedélykészenléti beszerzése és feltételek megteremtése után a feltárást

2014. augusztus 25-én kezdtük el. Azonban a 21. támfal környezetében a földmunkák által érintett részen, a rendkívüli időjárási viszonyok, az állandó balesetveszély, a többszöri partomlás, a kivitelezés ütemezése miatt a viszonylag kis felület ellenére is csak több részletben, sávosan tudtuk elvégezni a feltárást, így közel két hónapra volt szükség a feltárást és dokumentálás befejezésére.

Végül 154 m² felületen végeztük el a megelőző régészeti feltárást kilenc objektum kibontásával és dokumentálásával. A régészeti leletek a korai- és középső bronzkor, valamint a kora vaskor településéhez tartoznak. A területen mellékletek hiánya miatt közelebről meg nem határozható korú sírok is előkerültek.

A feltárást legfontosabb eredménye az, hogy sikerült a domboldalon megfigyelni az eredeti szubhumuszrétegtől a mai napig tartó teljes rétegsor, és ezzel fontos adatokat kaptunk a Kálvária teraszozásának történetéhez. Jól látható volt, hogy már a kora bronzkorban jelentős földmunkák folytak főként a domboldal felső részének átalakítására, amit a kora-középső bronzkor határára újabb jelentős építési fázis követett. A kora vaskorban pedig már a domboldal alsó részén is mikroteraszokat alakítottak ki, s ezen helyezkedtek el az épületek.

SZABÓ GÉZA

110. Ecser, M0 6. lelőhely (KÖH 30837)

(Pest megye) Ő, B, Sz, Sza, Á, I

A B1 DN 400 kőolajvezeték rekonstrukciójához kapcsolódó régészeti kutatások során 2014. április 16. és május 8. között régészeti megfigyelés közben bontómunkát végeztünk a lelőhelyen. A terület Ecser településtől D–DK-re húzódik. A Hu-SK DN 800 gázvezeték építését megelőző feltárások során szintén dolgoztunk a lelőhelyen 2013-ban.¹⁹ Idei szelvényünk a 2013-as tól kb. 15–20 m-re, K-re húzódott. A 2115 m²-es területen összesen 109 objektumot bontottunk ki.

A kibontott objektumok között 8 ház, 22 árok és 79 gödör volt. Az objektumok közül kiemelhető egy késő bronzkori, edénydepót tartalmazó gödör. Ezen kívül még őskori, szkíta és szarmata árkokat, házakat, gödröket, egy Árpád-kori házat és keltező leletanyag hiányában bizonytalan korú objektumokat bontottunk ki.

Munkatársak: Benyó Gergely, Bózsa Anikó régészek, Szócs Péter geodéta.

PATAY RÓBERT

111. Ecser, M0 7. lelőhely (KÖH 30839)

(Pest megye) Ő, Sza, N? Á, I

A kutatást a MOL Barátság 1. kőolajvezeték felújítási munkálatai tették szükségessé. A Pest Megyei Kormányhivatal Erdi Járás Hivatal Járás Építésügyi- és Örökségvédelmi Hivatalának állásfoglalása és az MNM Nemzeti Örökségvédelmi Központ, mint Megbízóval kötött megállapodásunk alapján, 2014. április 28–május 10. közt végeztük el a lelőhelyen a régészeti megfigyelés során végzett bontómunkát.

¹⁹ RKM 2013, 37.

A lelőhely az M0 autópálya két oldalán, az ecseri lehajtó területén, illetve attól É-ra és K-re helyezkedik el. 2005–2006-ban,²⁰ az M0 autópálya megelőző régészeti feltárásai során több ezer szarmata kori, és néhány tucat kora Árpád-kori régészeti jelenséget dokumentáltunk az autópálya csomópont területén. A Barátság II. kőolaj vezeték lehumuszolt nyomvonalra az autópályától ÉNy-ra vágta a több korszakos lelőhelyet. Összesen 49 objektumot, 112 stratigrafiai egységet bontottunk ki és dokumentáltunk. Az objektumok legintenzívebben az ecseri műúttól É-ra, és a gyártelepre vezető földúttól D-re jelentkeztek.

A leletek alapján 3 objektum őskori volt, 6 objektum pedig szarmata kori, 1 feltehetően 9. századi, 1 az Árpád-kor első felére volt keltezhető, 4 az Árpád-kor második felére, 11 objektum keltezése az Árpád-koron belül nem volt tovább finomítható, a többi objektum pedig nem tartalmazott korhatározó leletet.

A nyomvonalszakasz több földbe mélyített lakóépítményt vágott, ezek azonban nem voltak mind egykorúak. Méreteik miatt szinte kivétel nélkül a szelvényfalán kívülre lógtak, így kutatásuk csak részleges maradt. A 72. obj. ívelt falú, egyenes aljú, nagy méretű, földbe mélyített szarmata kori lakóépítmény volt. A 84. építmény funkciója bizonytalan, talán szintén ház volt. Alján foltokban keményre taposott járósíntet találtunk, de tüzelfelendezése nem volt. Előkerült egy szarmata kori szabadteri sütőkemence is (74. obj.) kormos betöltésű munkagödörrel. Több körárok szakasz valószínűleg szintén szarmata kori volt.

A 78. gödör többrétegű, kormos betöltéséből sütőtál töredékei kerültek elő, ez alapján az objektum keltezése feltételeesen 9. század.

A 11–12. századra keltezhető 79. lakóépítményt teljes egészében ráasták egy korábbi, szarmata házra (STR 205–207). A kora Árpád-kori, barna agyagos betöltésű ház egyszerű, kihajló peremű, bevagdosásokkal és vonalkötegekkel díszített fazéktöredékeket tartalmazott. Lencse alakú, földbe vájt sütőkemencéje (STR 167) a ház síkjából kiugrott. A többrétegű padlóval rendelkező szarmata házban jól iszapolt, szürke edénytöredékek voltak. A szarmata ház padlója alatt ismeretlen korú, mindössze egyetlen bronzkarperccel eltemetett csontvázat találtunk (STR 216).

Az Árpád-kori házakat (például 69., 77., 80. és 82. obj.) ÉNy–DK-re tájolták. A cölöphelyek a két rövidebb oldalfal mentén helyezkedtek el. Agyagból épített kemencéjük a K-i sarokban volt. Egyrétegű sütőfelületükbe hőtartó réteget nem tapasztottak. Több esetben sikerült megfigyelni a letaposott járósíntet is. Az Árpád-kor második felére keltezhető 73. ház cölöphelyei a hosszanti oldalfal mentén helyezkedtek el. Alján keményre taposott padlót dokumentáltunk. Jó minőségű, bekarcolt díszű fazéktöredékek és örlőkötőredékek kerültek elő belőle. A késő Árpád-kori 81. házban fazékszerű bogrács töredéke, egy házon belüli mélyedésben majdnem teljesen ép örlőkő és szarvasmarhacsontok voltak. Agyagból épített kemencéjének csak vörösen átégett, töredezett sütőfelülete maradt meg.

A házakon kívül több gödör is tartalmazott jellegtelen Árpád-kori kerámiatöredéket (például 70. obj.). A humuszdepóban fémkeresővel találtunk egy Szent István ezüstdénárt.

Munkatársak: Bózsa Anikó, Buránszki Nóra régészek, Benyó Gergely ásatási technikus, Kupor Zoltán fémkereső technikus, Szöcs Péter térinformatikus.

RAJNA ANDRÁS – RÁCZ TIBOR ÁKOS

20 RKM 2005, 231–233., RKM 2006, 194–196.

112. Edelény határa (Borsod-Abaúj-Zemplén megye) B, I

A Szélessávú körzethálózat fejlesztés, optikai kábel elhelyezése oszlopsoron és alépítményben (Edelényi, Szikszói Kistérség; optikai kábelépítés; I. ütem) című projekt kapcsán Szendrőlád, Ládbesenyő, Balajt, Damak, Hegyemeg, Tomor, Monaj, Nyésta, Abaújszolnok, Lak, Kupa és Szakácsi települések kül- és belterületén haladó nyomvonalra vonatkozóan előzetes régészeti dokumentációt készített a Herman Ottó Múzeum a Magyar Nemzeti Múzeum Nemzeti Örökségvédelmi Központ megbízásából. A terepbejárásokat 2014. szeptember 29. és október 1. között végeztük.

Ürgés 2. (KÖH 88205): A régészeti érdekű terület Edelénytől K-re, a damaki út mellett, a Damaki-pataktól É-ra található. Itt szórványosan leleteket gyűjtöttünk, amelyeknek korát nem lehetett meghatározni.

Várca-tető (KÖH 88199): A lelőhely Balajttól D-re, Edelénytől K-re, a Várca gerincén található. A 300×50 m-es területen intenzív bronzkori lelőhelyet azonosítottunk.

Munkatársak: Tóth Krisztián, Galkó József, Gregóczki Gergő, Juhász Ádám, Nagy S. József, Simon József és Toronya Zsolt.

FEKETE LÁSZLÓ

113. Eger, Dobó tér (KÖH 44572) (Heves megye) Kk, Kú, Tő

Az Eger, Dobó tér–Eger-patak–belvárosi térsor funkcióbővítő rehabilitációjához kapcsolódó régészeti megfigyelés során, a Dobó téri szökőkút gépészeti aknájának és alapjának mélyítése során kora újkori épület és egyéb telepobjektumok mutatkoztak, amelyek feltárása 2014. jan. 27. és június 3. között, a földmunkák szakaszolásából adódó napokon folyt. A megfigyelést és a feltárást januárban Nagy László végezte. A vizsgált terület Eger belvárosának központja, a jelenlegi (kanalizált) Eger-patak jobb partján található, mintegy 159 m tengerszint feletti magasságban. A terület a középkori Eger Theatrum városrészebe esik.

A Dobó tere a felújításhoz kapcsolódóan egy nagy alapterületű szökőkutat (jet vízjáték) is terveztek, ami a tér D-i részének középső és Ny-i részét érinti. Gépi szintszüllyesztést végeztek a szökőkúthoz tervezett vízgépház területén, 2014. január 20-án, majd a tervezett akna mellett – hogy a zsuzuzáshoz ne kelljen dúcolást alkalmazni – a kiásott munkagödör ÉK-i és DNy-i oldalán biztonsági rézsűket képeztek, aminek során egy kőépület (2. obj.) fala sérült, illetve két cölöpfalú gödör (3–4. obj.) széle került elő.

A mintegy 150 m² alapterületű szökőkút alapozásának kiásása a Végvári vitézek szoborcsoport elszállítása után, 2014. február 17-én kezdődött meg. A mélyítés során a területen az alapozási mélységben, illetve több helyen sekélyebben, török kori jelenségek mutatkoztak, és a vízgépház DNy-i rézsűjével megbolygatott kőépület folytatása is jóval a szökőkút tervezett alapozási szintje fölött mutatkozott. A múzeum a kivitelező kérésére 2014. február 19-én négy technikussal megkezdte a terület megelőző feltárását, amit március 19-én be is fejezett (1–52. obj.). Ennek ellenére, 2014. május 22-én egy olyan termódó-sítás alapján indultak meg a földmunkák, amely a korábban feltárt területen két irányban is túlterjeszkedett. A mélyítés során további régészeti jelenségek mutatkoztak. A terület városháza felőli szélén több nagyméretű jelenségnek (56–60., 63. obj.),